

ΝΕΕΣ ΕΠΟΧΕΣ

ΙΔΕΕΣ

Σύμφωνα με τον σπουδαίο ελληνο-αμερικανό καθηγητή του Πανεπιστημίου Γέιλ, Νικόλα Χρηστάκη, υπάρχει μια ανθρώπινη υπερδύναμη που η Τεχνητή Νοημοσύνη (AI) δεν θα έχει ποτέ, ακόμη και όταν φτάσει στο επίπεδο της Τεχνητής Γενικής Νοημοσύνης (AGI) ή της Τεχνητής Υπερνοημοσύνης (ASI). Πρόκειται για την ιδιοσυγκρασιακή μας ατομικότητα (συμπεριλαμβανομένης της αυθεντικότητας που αυτή συνεπάγεται), που είναι το ζωογόνο θεμέλιο της κοινωνικής ζωής – και οι μηχανές δεν μπορούν να τη μιμηθούν ή να την αντιγράψουν. Για αυτόν τον λόγο, οι προσπάθειες των Μεγάλων Γλωσσικών Μοντέλων (LLMs) να προσεγγίσουν έναν ανθρώπινο συγγραφέα είναι όχι μόνο κοινότοπες, μονότονες και συχνά απωθητικές, αλλά και κενές περιεχομένου ταυτόχρονα.

Στην πραγματικότητα, ένα εκπληκτικά μεγάλο μέρος της ζωής μας αφιερώνεται σε περιπλανώμενες, ανέστιες και αναποτελεσματικές νοητικές αναζητήσεις, οι οποίες αντανακλούν τις ρίζες της ασταμάτητης (και: ασταμάτητης) ανθρώπινης δημιουργικότητας. Ένα συμβατικό μοντέλο AI δεν μπορεί να ικανοποιήσει αυτό το είδος αναζητήσεων επειδή έχει σχεδιαστεί για να συγκλίνει σε μια «κανονική» απάντηση. Είναι απολύτως εξαρτημένο από τα δεδομένα και το πρόγραμμά του εκτελεί εντολές με πιθανοκρατικούς όρους.

Ο ανθρώπινος πολιτισμός, όμως, αντλεί από την ποικιλομορφία και τη μοναδικότητα, ακόμη και από την ατέλεια και τη μη προβλεψιμότητα. Παραδόξως, ο πολιτισμός μας έφτασε σε αξιοθαύμαστα ύψη όχι παρά την ανθρώπινη ατέλεια αλλά εξαιτίας της ανθρώπινης ατέλειας και ευαλωτότητας. Όχι παρότι ο άνθρωπος είναι ανυπάκουος αλλά επειδή είναι ανυπάκουος και, για να χρησιμοποιήσω τον Νίκο Καζαντζάκη, προσπαθεί διαρκώς να φτάνει εκεί που δεν μπορεί! Ή προσπαθεί, κατά τον Καρλ Γουνγκ, «να ανάψει ένα φως στο σκοτάδι της ίδιας της ύπαρξης». Η εκκεντρικότητα και η μοναδικότητα θα τοποθετούν πάντοτε την ανθρώπινη δημιουργία πάνω από τον αλγόριθμο και τη

Χαράλαμπος Τσέκερης

Ατομικότητα και Τεχνητή Νοημοσύνη

μηχανική κατασκευή. Γενικά, η λειτουργική προσαρμογή, εξέλιξη και βιωσιμότητα του συνολικού συστήματος της ανθρώπινης προόδου έχει επιτευχθεί διαχρονικά όχι μέσω ομοιομορφίας, αλλά μέσω ποικιλομορφίας, δημιουργικής φαντασίας, γόνιμης περιέργειας, ελεύθερου πειραματισμού, ανοικτότητας στον κίνδυνο, κοινωνικής συνεργασίας, εκμετάλλευσης της αβεβαιότητας και δυναμικής ενσωμάτωσης του μέχρι πρότινος άσχεπτου και ασύλληπτου.

Ένας βασικός λόγος για τον οποίο οι άνθρωποι, όπως δείχνουν οι σχετικές έρευνες, βρίσκουν τόσο απωθητικές την ομοιογένεια και την ομοιομορφία που δημιουργούνται από την AI είναι ότι ένας συνομιλητής AI (AI chatbot) απειλεί μια βαθιά πτυχή της κοινωνικής εξέλιξης: τη σημασία της ατομικής ταυτότητας. Ένα θεμελιώδες παράδοξο της κοινωνικής ζωής συνίσταται στο εξής: η ικανότητα να είναι κανείς ένα ξεχωριστό

άτομο αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για τη συμβίωση (Ν. Χρηστάκης). Ο άνθρωπος είναι από τα πιο κοινωνικά είδη του πλανήτη, αλλά με την πιο έντονη, αντιφατική και αιγισματική ατομικότητα, όπως, λ.χ., αυτή ευφυώς περιγράφεται στις «Σημειώσεις από το υπόγειο» του Φιόντορ Ντοστογιέφσκι. Η κοινωνική συνύπαρξη απαιτεί από εμάς αναστοχασμό, ατομικό βάθος και ανεπτυγμένη εσωτερικότητα, να καταθέτουμε στην περιοχή ψυχικού χώρου και έναν ενσώματο εαυτό με τα λάθη και τις ανασφάλειές του, τα πάθη και τους πόθους του, τους φόβους και τις ελπίδες του, τις ιδιαιτερότητες και τις ανάγκες του, τις επιλογές και τις διεκδικήσεις του.

Με όρους εξελικτικής βιολογίας, η ικανότητα έκφρασης και αναγνώρισης της ατομικότητας εξελίσσεται όταν αυτή είναι εν τοις πράγμασι ωφέλιμη για την επιβίωση ενός είδους. Οι συμβολικές αλληλεπιδράσεις

(που αποτελούν βασική πηγή κοινωνικής δυναμικής) στο είδος μας βασίζονται κυρίως στην επικοινωνία της αυτονομίας και της ατομικότητας. Οι αλληλεπιδράσεις αυτές μεταδίδουν μονίμως ένα κρυφό σήμα: «Είμαι εγώ, όχι κάποιος άλλος». Μεταδίδουν επίσης την εσωτερική επιθυμία του ατόμου να είναι κυρίαρχο πάνω στον εαυτό του, πάνω στον νου και στο σώμα του, όπως το θέτει ο Τζον Στιούαρτ Μιλ (1859, The Collected Works of John Stuart Mill, Volume XVIII). Ο καθένας μας είναι «μια μη τετριμμένη μηχανή» (Χάιντς φον Φέρστερ), «μια μοναδική λεπτομέρεια» (Φρίντριχ Νίτσε), «ένα όμορφο σφάλμα στο τεράστιο λογισμικό του σύμπαντος» (Λουσιάνο Φλορίντι). Επομένως, η AI δεν θα καταφέρει ποτέ να αντικαταστήσει πλήρως την ασαφή, πολύπλοκη και ιδιότυπη, αλλά πολύτιμη, ατομικότητά μας – η οποία, σε τελευταία ανάλυση, είναι χτισμένη πάνω στην ανθρώπινη θνητότητα. Πολλοί ειδικοί μάλιστα αναμένουν ότι, στην εκθετική εποχή του αυτοματισμού και της AI, θα προσδίδεται όλο και μεγαλύτερη έμφαση στην αυθεντικότητα.

Με άλλα λόγια, η ανθρωπότητα θα λαχταρά ακόμη περισσότερο την εμπρόσωπη συμπονετική επαφή και φροντίδα, το χειροποίητο δημιούργημα-αντικείμενο που φέρει τα ίχνη, τα διακυβεύματα και την ευθύνη του δημιουργού του, το γνήσιο έργο τέχνης, τον αυθορμητισμό και αυτοσχεδιασμό του χορευτή, την απαγγελία ποιήματος από ένα παιδί, μια live συναυλία ή τη διά ζώσης παράσταση πάνω στη σκηνή. Καθώς η AI συνεχίζει ακάθεκτα να ομογενοποιεί τους ξεχωριστούς τρόπους ανθρώπινης ύπαρξης, ενδεχομένως θα τείνουμε να αναζητούμε όλο και πιο πολύ την ευχαρίστηση στην αταξία και στην ατέλεια, ίσως και στη βραδύτητα. Πρόκειται μάλλον για ένα πρώιμο σήμα αξιακού προτύπου του μέλλοντος.

Ο κ. Χαράλαμπος Τσέκερης είναι πρόεδρος της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής & Τεχνηθικής (ΕΕΒΤ), διευθυντής Ερευνών στο Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών (ΕΚΚΕ), CHS Associate in Technology & Ethics, Harvard University.

Την εποχή της AI η ανθρωπότητα θα λαχταρά ακόμη περισσότερο την εμπρόσωπη συμπονετική επαφή και φροντίδα, το χειροποίητο δημιούργημα-αντικείμενο που φέρει τα ίχνη του δημιουργού του, το γνήσιο έργο τέχνης, τον αυτοσχεδιασμό του χορευτή, την απαγγελία ποιήματος από ένα παιδί